

Bjørnstjerne Bjørnsons tale om Nordens fremtid

Taler

Bjørnstjerne Bjørnson
Forfatter

Dato

4. juni 1906

Sted

Skamlingsbanken, Sydjylland

Man har i flere Aar bedt mig om at komme til Danmark og tale om Nordens Fremtid. I det sidste Par Aar har man bedt mig herifra, at jeg skulde komme og tale paa dette minderige Sted om det samme. Hver Gang er jeg bleven forhindret. Jeg var paa Vej at blive hindret iaar igen, for jeg burde jo have været i Norge og fulgt min gamle Ven til Graven. Men jeg sagde mig selv: En Gang til vil jeg ikke narre dem. Ham følger saa mange, at jeg kan undværes, men her kan jeg ikke undværes, for jeg er desværre endnu den eneste, som bærer den Tanke offentlig frem, som jeg kommer med her idag.

Naar vi taler om Nordens Fremtid, saa gaar jeg udifra, at Norden overhovedet skal have en Fremtid, det er, at vor Stamme skal bestaa selvstændig sammen mellem alle de andre. Er det dog ikke forunderligt i en Tid, hvor det siges aabenlyst og gentagende, at de smaa Staters Tid er forbi, at vi saa ikke alment taler om, hvad som skal betrygge vor Fremtid? Nu har der været holdt Valg i Danmark, og ved dette Valg har der været talt ud som aldrig før, men ikke et Ord om, hvad vi skal gøre for at bestaa som selvstændige Folk. Akkurat ligedan i Norge. Der har de nylig givet ud sine Valgprogram; i dem staar, hvad vi skal gøre for at bygge op Samfundet og for at give det Lys; der staar ikke et Ord om Fremtiden, hvad vi skal gøre for at trygge den.

Vi har en Fortid, som kan lære os. Ved at være uenige har vor Stamme tabt Land og Folk. Og kanske er det det mindste Tab. Hvad vi har tabt i vor svage Kraft derved, at vi har spildt den paa den unødvendige Strid os imellem, er meget, meget mere. Det er ikke til at tælle op. Der staar saadanne Vidner om det, som at der var Kulturstrømninger derude iblandt de andre Folk som ikke har naaet os, eller i alt Fald for sent.

Der er et endnu større Vidne, det er, hvad vi har udrettet, siden Unigheden

sluttede, og vi fik lægge alle vore Kræfter i vore egne Sager. Vi er komne alle de andre Folk paa Siden i den Tid, og det fortæller os klart, hvad vi nu kunde have været, om vi havde holdt sammen.

Men i dette Øjeblik, det kan ikke dølges, staar vi mindre sammen end nogensinde, siden den store Uenighed sluttede, nemlig siden 1814. Der er mange, der siger, det er Norges Skyld, og jeg maa tale lidt om dette, for det ligger i den Vej, jeg vil gaa.

Sagen er, som Jeres udmærkede Krigshistoriker, gamle Kaptejn Sørensen — Ære være ham! siger vi Nordmænd — har vist, at den Gang, da vi gik bort fra Danmark, var det som en Overdragelse fra Konge til Konge, et suverænt Folks Overdragelse fra Konge til Konge, altsaa ikke fra Land til Land, ikke til Sverig. Dette Vilkaar blev øjeblikkelig krænket, skønt det blev gentaget med højtidelige Ord i Pagten med os selv, at vi i alle Maader skulde være to lige Brødre. Det blev vi ikke. Og saa har Kampen, siden vi fik Magt til at føre den — i den første Tid havde vi den ikke — staaet om, hvorvidt vi skulde have Lov til at komme op og staa som et helt suverænt Folk ved Siden af de andre. Med andre Ord: det blev en Kamp om, at vor Union skulde gaa over fra at være en Realunion til en Personalunion, som der var lovet os. Derom har Kampen hidtil staaet. Jeg vil sige straks: havde Sverig set sin Opgave, havde de respekteret, at vi vilde være lige saa selvstændige som de, da havde Følgen været den, at Danmark i denne Stund havde været sammen med os, og Sverig havde været den førende og ledende for os alle tre. Det er denne store Rolle, som Sverig ved en fejlagtig Politik har forspildt. Og det er nøjagtig det samme, de nu forspilder igen. For det var vor Vilje, vor trofaste Vilje, at arbejde ad fredelig Vej, gennem Forhandling, bare Forhandling, frem til vor Ret. Og saa svarede den svenske Regering paa det ved at krænke den Pagt, de havde indgaaet med vor, ved at sætte Vilkaar, som det var umuligt for os at opfylde, naar vi vilde være et suverænt Folk. Derfor brast Unionen. Endda den brast, gjorde vi et sidste Forsøg paa at vise, at det ikke var det svenske Folk, vi vilde skille Lag med, vi vilde som før være sammen med dem i Krig og Fred

Det var heller ikke det svenske Kongehus, vi vilde krænke. Vi bad dem give os en Konge af Bernadotteætten. Vi kunde dog ikke klarere sige, vi vilde Fred og Samarbejde. Og saa tog de Svenske det saaledes, at det var en Haan, vi viste dem. I Stedet for at tage imod det Tilbud, lagde de Vilkaar frem for os, hvoraf et krænkede os paa det dybeste.

Jeg rejste for en Tid siden forbi Frederiksten Fæstning ved Frederikshald. Den har mere end én Gang frelst vort Land, den har aldrig overgivet sig, og nu var den paa Svenskens Bud og Befaling ødelagt som Fæstning. Hvad jeg følte derved, kan ingen saa godt forestille sig som Danskerne. Uagtet denne Ydmygelse — Svenskens Vrede sluttede ikke, saa at vi, da vi nu endelig skulde grunde vor Forfatning, ikke turde gaa til Republik, vi maatte søge en anden Konge, en Konge, som gennem sine Forbindelser kunde forsvare os.

Jeg maa omtale dette, for det ærgrer mange af os i Norge, at I Danske har krævet af os, at nu skulde vi gøre os til Republik. Det er ganske vist saa, at den store Del af det norske Folk er republikansk. Vi kunde i en Forening som den, vi har staaet i, ikke blive andet. Men det er lige saa sandt, at de aller, aller fleste af os straks følte: Nej, Republik turde vi ikke gøre. I maa respektere det! Respektere, naar vi siger: Vi turde ikke gjøre Republik. Det, at I vidste det bedre i Danmark, minder mig svært om, at de, som helst lærer os, hvordan Ægteskabet skal være, det er Pebbersvendene, og de, som skriver allermest om Børneopdragelse er dem, som aldrig har haft Børn.

Nej, vi turde ikke andet, vi maatte gaa til Kongedømme. Og da jeg taler til danske Mænd og Kvinder, vil jeg sige, at den Mand, vi herfra fik til Konge, er vi allesammen glade i. Her er knyttet et stærkt og overordentlig hæderligt Baand mellem de to Folk.

Hvordan skal vi nu, alle tre, komme sammen igen? Der er Spørgsmaalet. Hvordan skal vi blive enige igen? Det bliver jo paa Svensken, det beror. Men Svensken er vred. De er vrede paa Dere ogsaa! Svensken tog det meget ilde op, at vi vilde være saa selvstændige, som de selv er. Men de tog det ogsaa ilde op, at I var enige med os i det. Naar en svensk Mand, og I kender jo mange Svensker og ved, at det er et stort Folk, med prægtige, herlige Egenskaber, de er mere storskaaret end noget af vore Folk, det har deres Historie ogsaa vist, — men naar en Svensker blir sint, er han noget af det urimeligste paa Jorden.

Vi kan jo tage som Eksempel, hvordan I nu staar til ham. Dersom I ikke havde holdt med Eders gamle Forbundsfølge gennem mere end 500 Aar, naar han var i Fare og Nød, tør jeg spørge: Hvad var I saa for et Folk? Dersom I, naar det gjaldt vor Selvstændighed, ikke holdt med os, som vilde være selvstændige, men med dem, der vilde hindre det, spørger jeg atter: Hvad var I saa for et Folk? Jeg gaar

videre. Jeg siger; hvis I aldeles ikke var I Slægt med os eller havde haft nogen Historie sammen med os, men bare saa paa, at en Stor og en Liden sloges, dersom I ikke da holdt med den Lille, var I et daarligt Folk! Jeg haaber og tror, at den Tid snart er inde, da Svensken selv vil indse dette og smile en Smule i sin Vrede.

Men jeg vil ogsaa sige et Ord, som forklarer; ti det, som forklarer, forsoner. Jeg vil minde Dem om en Erfaring, som kanske mange, der sidder her, har gjort. Naar et Forhold brydes af den Grund, at den ene Part ikke finder sig vel i det, han maa have mere Selvstændighed for at kunne udvikle mere Personlighed, nu vel, naar et saadant Forhold brydes, er i Reglen den anden Part misfornøjet, han føler sig krænket. Det kan være en Far og Mor overfor sit Barn, det kan være en Broder overfor Broder, den ene Kompagnon overfor sin Kompagnon, eller en Mand overfor sin Myndling. Naar disse bryder ud, føler han sig krænket og han siger bestandig: Jeg har ikke saa meget imod, at han eller hun vil gøre sig selvstændig, men *Maaden, Maaden ...!*

Nu er det virkelig ikke saa godt, naar man skal bryde ud, det kan komme til at fejle lidt paa Maaden. Jeg siger heller ikke, at det ikke kan have fejlet lidt paa Maaden med os ogsaa; thi vi kunde ellers ikke være komne fra det. Men jeg vil saa spørge Jer, om I ikke er enige med mig, naar jeg siger: er der noget, som en hæderlig Mand eller Kvinde skal have let for at tilgive, er det den Maade, hvorpaa et ungt Menneske har gjort sig uafhængig. Det er nemlig til saa stor en Vinding for ham selv eller for hende selv, dersom det er af noble Grunde, at Forholdet brødes, at det bør tilgives. Og er der noget, som et ædelt Folk som det svenske maa have let ved at tilgive, er det den Maade, hvorpaa deres yngre Folkebroder har gjort sig uafhængig.

Saa kommer atter Spørgsmaalet: Hvordan skal vi nu komme sammen? Hvad skal vi gøre for det? Eller er det ikke nødvendigt, at vi kommer sammen? Her er en hel Del i Almindelighed fortræffelige Mennesker, som ikke er gode Politikere, for det falder ikke altid sammen; de er som Heine siger: Gute Menschen, aber schlechte Musicanten, bra Mennesker, men de spiller ikke bra. Der er nogle af dem hos os, kanske har I dem ogsaa, som siger: hvad skal den Forening være til? Hvad Nytte gør den? Vi kan ikke forsvare os alligevel.

Saa er der dem, der siger: Naar vi faar en Voldgiftstraktat under den ene Arm og vi faar en Nevtralitetserklæring under den anden Arm, saa kan vi paa de to

Svømmeblærer kaste os frejdigt ud i det oprørte politiske Hav, vi kommer nok frem.

En slig Tale belyses bedst ved, at de største Folk søger af al Magt Alliancer, og saa skulde vi smaa ikke trænge til dem?

Nu vil jeg straks gøre den Indrømmelse, at saa smaa Folk som vore, om de ogsaa alle tre kom sammen, var det ikke nok til at forsvare os. Den Indrømmelse maa ubetinget straks og helt gøres. Hvorfor saa komme sammen? For sammen at søge større Alliancer. Det er den eneste, eneste, eneste Maade, som vi kan bjærge vor Fremtid paa. I kan prøve i alle Verdens Hjørner, det eneste, I kan komme tilbage paa, er dette. Og det er for at prædike dette, at jeg er kommen hid.

Det skønner I selv, at naar et Folk paa 2 Millioner søger en Alliance, drager de paa Skulderen, de bryder sig ikke om en Alliance med 2 Millioner. Selv om det var et Folk paa 5 Millioner, er det for lidt. Et Folk paa 9 Millioner, det lader sig kanske høre. Men vi har en Udvej. Det er, naar vi 9 Millioner er bleven enige, saa skulde vi søge hen til de andre smaa Folk, for de er akkurat i samme Fare som vore. Dersom vi f. Eks, lagde an paa at faa en Nevtralitetserklæring indbyrdes og fælles med Holland, med Belgien, med Luxemburg, med Svejts, var vi over 20 Mill. Naaede vi ikke andet, naaede vi i en saadan Samklang at faa en Stemme i den evropæiske Koncert, som de kalder det, naar alle disse Store sidder og bestemmer over os. Vi fik da i alt Fald en Stemme med, og det var meget.

Men saa kommer det næste. Enten vi faar en saadan Forening med de andre smaa Stater, hvad jeg i høj Grad ønsker, eller vi direkte arbejder for at naa op i en større Alliance, Alliancen maa være saa stor, at den ikke alene trygger vor Eksistens, men af sig selv fremfører Verdensfreden, som er hele Menneskehedens største Længsel.

Der staar vi foran et Problem. For der kommer naturligvis Folk og siger til os, som der ogsaa er sagt: Søg saa til Tyskland! Tyskland ligger jo midt mellem os, centralt. det er en vældig Magt, søg ind under Tyskland! Det kan være rigtig nok; men dersom man lagde det Spørgsmaal frem til Afstemning, jeg vil ikke sige i Danmark alene, men i Holland, i Belgien, Sverig, Norge, i Svejts, det fik ikke 1000 Stemmer i noget af dem.

Hvad er Grunden til det? Er det den, at vi har mod det tyske Folk? Nej. Naar vi

kommer sammen med det, kender vi Broderskabet. Der er Tusinder af vore, der lever og arbejder der, og der er Tusinder af Tyskere, der fra gammelt lever og arbejder her. Jeg er sikker paa, at en Del af dem, der sidder her, er Efterkommere af Tyskere, af dygtige Tyskere. Vi har det Folk stort at takke, det er en vældig Kulturmagt. Saa der er Grunden ikke at søge.

Er det Grunden, at deres Hersker er en ond, lej Mand? Han er tværtom! I Norge i alt Fald er han meget afholdt. Hans Personlighed og snare Ord staar der Glans af. Der er noget pragtfuldt ved ham. Det er sikkert ikke hans Skyld dette. Nej, jeg skal sige Dem Skylden, det er de ufri Institutioner, som Tyskland har, og som vi er bange for. Det er Politimagten, Bureaukratismen, Militarismen, som skræmmer os. Det er derfor, vi ikke tør komme did. Det er Sagen, saadan staar det. Tyskland som Statssamfund, i sin Politik, har jo heller ikke Respekt for andres Nationalitet! I de Provinser, de har erobret fra os, fra Polen, fra Frankrig, mishandler de den nationale Aand, krænker de Samvittighederne, de tramper ned vort Sprog, der er bare en Mening om det. Da jeg nu er Nordmand, vil jeg sige Jer, at om i vil vide Nordmændenes Mening om det, er den akkurat den samme som Jeres, nemlig, at Tyskerne egentlig haaner os, saa længe dette staar paa.

Her er samme Forhold som før med Sverig. Det kunde have indtaget den ledende Stilling blandt os, som det fortjener, det er jo det store Folk, det mest berømte Folk, det kunde være, hvad man kalder primus inter pares, det første mellem Ligemænd. Akkurat det samme siger jeg om Tyskland. Det kunde anføre alle Nord- og Sydgermaner, og det driver en Politik, som gør det umuligt. Det er blindt; der er ikke Fremtidssyn i det.

Men hvad saa? Jo, Faren kan ophæves, hvis vi ikke kommer alene, vi smaa Stater, men lægger an paa at faa et Forbund af alle Germaner eller Tevtoner eller Gothic, der er saa mange Navne, men jeg tror, man især stanser ved Navnet alle Syd- og Nordgermaner, i Tyskland, i Østrig, i Holland, i Belgien, Schweiz, og i vore Stater og i Storbritannien og i Amerika.

Dér er den store Tanke, der hvælver sig over vort Liv, som Himlen nu her. Hvad har jeg ikke her for en Synskres om mig! Jeg har ofte set, at Synskresen blev randet af Havet, af Bjerge og Høje; men aldrig før har jeg set Tusinder af levende Mennesker rande den. Og naar jeg staar med denne store Tanke, er det, som jeg ser Tusinder af levende Mennesker indeslutte den i sin Synskres.

For de andre, de store Stater, er en Alliance et Magtspørgsmaal, for de smaa Stater er den Livet. Vi maa derfor begynde at arbejde paa det, vi, de smaa Stater. Der er saa mange, der rykker bagover, naar vi siger saadant. Vi er ikke vante til at tænke Politik, naar det gaar udadtil. Men husk, at de største Initiativer i Verden er kommet fra de smaa Folk, og fra de store den Gang, de var smaa. Det er noget af det herligste, som Kulturen har vundet, at der spørges ikke, hvorfra en Tanke kommer, naar den har Grokraft. Naar den siges her, gror den i det vestligste Amerika. Det er det herligste, som vor Kultur har vundet, den Gensidighed, den Ørenlyd for den sande, frugtbare Tanke, hvorfra den end kommer.

Der skal jo et praktisk Greb til, som muligvis jeg ikke har. Jeg er vel ogsaa for gammel.

Jeg talte med en højtstaaende Mand af et andet stort Folk. Jeg talte med ham om dette, som han var begejstret for, og som han udtalte sin Glæde over. Men han sagde: „Ja, De burde rejse og tale med de fornemste Mænd i disse Stater, og det er de for gammel til. Gid De var tyve Aar yngre!“

Men lad os da finde nogle, som er tyve, tredive, fyrretyve Aar yngre end jeg, og som kan begynde paa den Rejse!

Nu er jeg vis paa, ja, jeg er ganske vis paa, at disse Ansigter, som ser paa mig, begynder at tænke: „Han er en Sværmer!“ Det har jeg aldrig været. Jeg har holdt mig nok saa tæt til Virkeligheden. Jeg har set nok saa klart. Jeg har ogsaa en Gang imellem set, før andre saa. Og her er jeg saa lidt Sværmer, at jeg véd i dette Øjeblik, at det er tusinder Mænds og Kvinders inderligste Ønske, jeg fremsætter.

Men det praktiske Arbejde for dette Ønske? Jeg kan i alt Fald faa Lov at sige, hvad jeg har tænkt mig, at vi skulde, nogle ganske faa, gaa sammen og danne et lidet Selskab. Og kanske af en ædel og langsynet Mand eller Kvinde faa en Del Penge, og saa spreder vi os og rejser vi til andre Lande, og faar der dannet ogsaa ganske smaa Selskaber af betydende Mænd og Kvinder og faar dem til ogsaa at sende Rejsende ud for den samme store Tanke. Naar vi har samlet, lad mig sige et Selskab paa 10 i hvert af de Lande, det her kommer an paa, og vi saa holdt et offentligt Møde i London eller i Berlin, for at arbejde for en Samling af alle de syd- og nordgermanske Folk, vil den lille Lue flamme op til en overordentlig stor Ild. Bare jeg udkastede de Ord i Berlin, hvor fik de ikke Gjenlyd i hele

Verdenspressen! Der var nogle, der frygtede, nemlig Latinerne, men de andre jublede. Eller der var skeptiske, kloge Folk, jeg mener kloge Høns, som altid begynder med at tvivle, de har gravet saa ofte i Jorden uden at finde et Korn, saa den lille Hjerne er bleven Tvivlens.

Nu er det min Mening, at jeg vil danne af Jer, som sidder her i Sommervarmen, en Menighed for den Tanke, at I taler om den, skriver om den, arbejder for den. For se, jo flere, der arbejder og taler, jo snarere fødes den store Mand, som kan gøre det.

Tanken har gode Fædre. Véd I, at den, der først udkastede den her i Norden, var Grundtvig? Den, som første Gang har udkastet den i Norge, var P. A. Munch. Jeg har jo skrevet til, jeg har jo talt med saa mange fra andre Lande om det. De er begejstrede for det. Det næste som Politikerne maa til at beskæftige sig med, er gennem Alliancer at faa Ende paa Krigen. Jeg var fornylig i Tyskland i et større Selskab. Der kom dette paa Tale. De var begejstrede for det, og de spurgte, hvordan det kunde udføres. Jeg forklarede det, jeg mener altsaa Udførelsen af dette forberedende Arbejde med at danne Selskaber for alle Lande, som har Møder hvert Aar, store Verdensmøder. Saa var der en, som sagde: „Tror De, det er dette, som lettest fører til Verdensfreden? Alle vi Forretningsmænd sukker efter den.“ Saa saa jeg paa ham, for jeg forstod, hvad han mente. „Nej.“ sagde jeg, „der er noget, der snarere vilde føre dertil, og det er, om Frankrig og Tyskland blev allierede“. Der blev ganske stille. Saa sagde en af Selskabet: „Ja, men der maa gaa nogle Vilkaar forud.“ — „Naturligvis,“ sagde jeg, „Elsass-Lothringen maa enten deles, eller det maa blive et neutralt Land mellem de to, det er Prisen, ellers kan det ikke gaa.“ — „Det er umuligt!“ sagde en Mand i Selskabet. Jeg svarede: „Men er det virkelig umuligt, naar noget saa stort kunde vindes paa det som Verdensfreden? For blev de to enige, var al Ting gjort, da maatte de andre komme til. Det var det herligste, der kunde hændes.“ Saa viste det sig, at hver evige en ønskede det! Saadan er det. Vi har et officielt Hjerte, det ligger i Pressen og i andre offentlige Organer, og vi har et privat Hjerte, og det er et dejligt Hjerte, bare det vovede at tale!

Jeg vil ikke gaa herfra uden at sige, at jeg har haft Glæde af den danske Vaar, som jo ogsaa, efter hvad man har fortalt mig, er den prægtigste, I har haft i mange Aar. Jeg har haft Glæde af dens Frodighed, jeg har haft Vellyst ved at leve nogle Dage i den. Og saa siger jeg mig selv: Lad det ogsaa blive en frodig Vaar i Menneskenes Sind her i Danmark for en stor Tanke! Jeg sad og kørte hid og saa

paa dette frugtbare Land, der laa som et aabent Ansigt og smilte til Solen, og tænkte paa Regnen, og saa prøvede jeg min Tanke paa dette Landskab, der smilte sig ind i Sjælen paa mig. Jeg prøvede, om der var Natur i den Tanke, om den havde noget fælles med Landskabet. Og Tanken stod sig, den var saa fuld af Natur som det Landskab, jeg saa paa. Den var saa lidt „en Sværmer“ som det Korn, der stod og længtes efter at modnes.

Jeg er vis paa, at der er nogle i Jeres Selskab, i Slægt med det Landskab, der har fostret Jer, der tager Tanken op og bærer den varmt og modig frem.

Og saa slutter jeg i Ærbødighed med en Tak til de Mænd, der har arbejdet ifra dette Sted, for det er et Arbejde, der vil komme denne Tanke tilgode. Jeg har allerede mindet Dem om en, nemlig Grundtvig, som for mig er den største Skikkelse, Danmark har fostret, og den længst skuende. Det sandes nu i den Tanke, som jeg bærer frem, den var oprindelig hans.

Jeg hilser ogsaa den Mand, der nu skal komme og tale til Jer paa St. Hansdag. Det er Vilhelm Andersen, jeg tror, det er den mest veltalende Mand, som Danmark nu har. Han taler bestandig om den danske Vaar. Især taler han om den evige Vaar, Literaturens og Kunstens evige Vaar i Folket. Nu vil jeg sende en Hilsen til ham paa St. Hansdag, at han vil tage min Tanke op og bære en Del af dens Arbejde. Og saa vil jeg slutte med et Leve for den danske Vaar paa Marken og i Menneskenes Sind. Den fremmes! Leve den danske Vaar!

Kilde

Bjørnson, Bjørnesterne: To Taler. Gyldendalske Boghandel Nordisk Forlag, København og Kristiania 1906

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

Folkemødetale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/bjornstjerne-bjornsons-tale-om-nordens-fremtid>